

Barbara Ciciora
Muzeum Narodowe w Krakowie

Recenzja konferencji: „Muzealia w Konserwacji”, 13 czerwca 2017

Cykl konferencji „Muzealia w Konserwacji” organizowany przez studentów – członków Koła Naukowego Historii Sztuki Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II¹ – wart jest szerszego zainteresowania w środowisku naukowym. Tym bardziej że – jak w tym roku zaanonsowali w zaproszeniu organizatorzy reprezentowani przez P. Justynę Słowik, przewodniczącą Koła Naukowego – celem spotkania było przybliżenie uczestnikom zagadnień dotyczących konserwacji obiektów zabytkowych, a także dyskusja nad strategiami związanymi z ich przechowywaniem i udostępnianiem.

To znacząca zmiana, ponieważ od pierwszej konferencji, tj. od 2011 roku do tej pory, celem organizatorów spotkań było zapoznanie studentów Historii Sztuki i Ochrony Dóbr Kultury z zagadnieniami pracy konserwatora – najnowszymi metodami pracy, w tym zabiegami prewencyjnymi oraz wynikami prac na przykładzie zabytkowych obiektów, a adresatami byli – tylko lub przede wszystkim – konserwatorzy².

- 1 Najnowsza konferencja „Muzealia w Konserwacji” odbyła się 13 czerwca 2017 roku. Współorganizował ją Instytut Historii Sztuki i Kultury Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, którego dyrektorem jest ks. prof. Dariusz Tabor. Wieloletnim opiekunem Koła Naukowego Studentów Historii Sztuki i Kultury Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie jest dr Józef Skrabski.
- 2 Według tekstu zaproszeń na konferencje z cyklu „Muzealia w Konserwacji”, organizowanych w latach 2012–2016 przez Koło Naukowe Studentów Historii Sztuki i

Zaletą tegorocznej konferencji stała się prezentacja publikacji pt. *Konserwacja tkanin ze skarbcu katedry na Wawelu dawniej i dziś*. To pierwsze opracowanie opisujące historię opieki nad zabytkowymi tkaninami zachowanymi w skarbcu katedry krakowskiej oraz metody ich konserwacji, której dokonał Dziekan Wydziału Historii i Dziedzictwa Kulturowego, ks. prof. dr hab. Jacek Urban. Przedstawił zawarte w książce wykorzystanie naukowych analiz w badaniach nad historią tkanin i ich konserwacją, co pozwala uzupełnić informacje na temat datowania, stanu zachowania i przechowywania zabytkowych tekstyliów³.

Spoglądając na dorobek konferencyjny Koła Naukowego Studentów Historii Sztuki i Kultury, uznać go możemy za bezcenną bazę podstawowych informacji, użytecznych dla studentów pierwszego stopnia studiów, ale także jako zestaw informacji typowych dla specjalistycznego wykształcenia w różnych dziedzinach nauki, który został upubliczniony w formie naukowej, ale napisanej w języku przystępnym dla niespecjalistów z danej dziedziny. Baza dostępna dla studentów Uniwersytetu umożliwia poznanie nazwisk całej generacji polskich badaczy, szybkie zapoznanie się z ich specjalizacją oraz praktyczne wykorzystanie ich doświadczeń naukowych podczas praktyk muzealnych, konserwatorskich i archeologicznych prowadzonych w pracowniach Instytutu Historii Sztuki i Kultury: Pracowni Badań i Konserwacji Tkanin Zabytkowych, Pracowni Dziejów Kultury Materialnej oraz Pracowni Inwentaryzacji i Digitalizacji Zabytków, a także w muzeach i placówkach kultury.

Przestrzeń Instytutu Historii Sztuki i Kultury Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie stała się miejscem spotkań trans- i interdyscyplinarnych, które mają popularyzować wyniki prac badawczych nie tylko konserwatorów, ale także specjalistów z zakresu historii sztuki, historii, muzeologii, ochrony zabytków, archeologii, chemii. Zatem spotykają się tu nie tylko doświadczenia nabyte w pracy konserwatora z potrzebami muzealników lub pracowników służby ochrony zabytków, ale także z zainteresowaniami badawczymi przedstawicieli różnych nauk⁴.

Kultury Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II. Pomysłodawcami wprowadzenia panelu muzeologicznego byli dr Andrzej Siwek, opiekun merytoryczny tegorocznej konferencji, oraz dr Adriana Sułowska, absolwentka Historii Sztuki Instytutu Historii Sztuki i Kultury Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie.

3 J. Słowik, *Muzealia w Konserwacji 13 czerwca 2017 – sprawozdanie z konferencji*, <http://ihszik.whidk.upjp2.edu.pl/node/477> (12.12.2017).

4 Referaty zaprezentowali specjaliści z: Akademii Sztuki Pięknych w Krakowie i Warszawie, Wydziału Chemii i Instytutu Archeologii Uniwersytetu

Tematyka najczęściej przedstawiana na konferencji związana jest z prezentacją wyników badań konserwatorskich dotyczących muzealiów bądź zabytkowych obiektów objętych ochroną przez urzędy konserwatorskie. Zazwyczaj dotyczy zasad opieki nad zabytkami, metod pracy, historii obiektów, recepcji obiektów po konserwacji⁵; jeden z referatów traktował wprost o etyce konserwatorskiej⁶. Nieustannie zainteresowaniem cieszą się wykłady poświęcone najnowszym technikom i technologiom oraz innowacjom w metodach prac konserwatorskich⁷. Pojawiają się również doniesienia o problemach związanych z konserwacją najnowszych artefaktów przechowywanych w zbiorach muzeów i galerii, wykonanych

Jagiellońskiego, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II, MNK, Zamku Królewskiego na Wawelu, Muzeum Narodowego w Krakowie. Prócz osób wspomnianych w innych miejscach recenzji, w różnych edycjach konferencji „Muzealia w konserwacji” wzięli udział: Jarosław Adamowicz, Dorota Białek-Kostecka, Angelika Bogdanowicz-Prus, Joanna Dębowska-Ludwin, Anna Forczek-Sajdak, Szymon Jellonek, Renata Karska, Jan Kostecki, Dorota Matuszczak, Izabela Michalik, Katarzyna Novljaković, Agnieszka Ogórek, Katarzyna Oramus, Aleksandra Papis, Ewa Pietrzak, Magdalena Ponikowska, Maria Porucznik, Karolina Rosińska-Balik, Karolina Sarkowicz-Szlęk, Monika Stachurska, Katarzyna Stępień, Piotr Wiłkojć, Izabela Wójcik, Justyna Wyszowska-Baścik, Piotr Zdybał, Elżbieta Zygier.

- 5 Por. m.in. A. Borowska, *Cudami słynące wizerunki Matki Boskiej Gosprzydowskiej, czyli o tym czy rzetelna konserwacja może zgodzić się z wolą pobożnego ludu*, referat, „Muzealia w konserwacji”, 2013; A. Marecka, *Rozwiązania estetyczne w sakralnych dziełach sztuki na przykładzie konserwacji tronu prepozyta z przełomu XVI/XVII w., odnalezionej w strukturze XIX-wiecznego konfesjonanu z kościoła Marka Ewangelisty w Krakowie*, referat, „Muzealia w konserwacji”, 2014.
- 6 K. Oczkowska, *Współczesność wobec tradycji. Analiza limitów etyki konserwatorskiej na przykładzie sztuki instalacji*, „Muzealia w konserwacji”, 2014.
- 7 „Muzealia w konserwacji”, 2013: A. Rogulska, *Zastosowanie metod spektroskopowych do badania średniowiecznych manuskryptów – studium hebrajskiej Tory i Brewiarza Rzymskiego ze zbiorów Ossolineum we Wrocławiu*; R. Gołąb, *Mikroinwazyjna metoda pomiaru światłotrwałości: wyzwania i możliwości*; A. Majda, *Punktowe starzenie światłem sprzężone ze spektrometrią odbiciową – nowa technika badania trwałości materiałów*; D. Pawcenis, *Chemia w zagadnieniach mikroniszczących badań jedwabiu*; 2016: M. i M. Biborscy, *Obrazy skaningowe (SEM) w diagnostyce stanu zachowania obiektów zabytkowych*; 2017: N. Krupa, *Wykorzystanie mikroskopii cyfrowej z oprogramowaniem 3D w badaniach tkanin zabytkowych*, J. Syguła-Cholewińska, *Aspekty mikrobiologiczne w przechowywaniu i konserwacji obiektów zabytkowych*; T. Lech, *Wykorzystanie materiału TYVEK w przechowywaniu tkanin historycznych*; T. Sawoszczuk, *Wczesne wykrywanie aktywności grzybów pleśniowych powodujących biodeteriorację obiektów zabytkowych*.

z nietrwałych materiałów, takie jak nowe materiały⁸, przedmioty z produkcji seryjnej z połowy XX wieku⁹, obiekty multitechnologiczne¹⁰. Sporo uwagi poświęcono zagadnieniom metodologicznym¹¹. Natomiast zagadnienia muzeologiczne, dotąd poruszane sporadycznie¹², na konferencji w 2017 roku przykuły uwagę wielu referentów, w związku z czym wydzielono dla nich specjalny panel¹³.

Justyna Słowik, przewodnicząca koła naukowego, syntetycznie ujęła główny cel wszystkich dotychczasowych konferencji, „jakim jest nawiązanie dialogu między konserwatorami, muzealnikami oraz historykami sztuki – dialogu polegającego na wymianie doświadczeń zdobytych na różnych etapach pracy zawodowej”¹⁴.

Tak szeroko nakreślone ramy tematyki obrad pozwolą być może w przyszłości na modyfikację formuły konferencyjnej z „Muzealia w Konserwacji” na „Muzealia i Konserwacja”. Byłoby to jeszcze wyraźniejsze poszerzenie dotychczasowego spektrum zagadnień poruszanych na

- 8 B. Renczyński, *Obiekty ze spektakli teatru Cricot 2 z lateksu i polichloru winylu. Rekonstrukcja poprzez silikonowe negatywy jako metoda zabezpieczania wyeksplotowanych elementów*, referat, „Muzealia w Konserwacji”, 2014.
- 9 A. Papis, *Wybrane zagadnienia dotyczące konserwacji historycznych muzealiów PMA-B w Oświęcimiu*, referat, „Muzealia w konserwacji”, 2016.
- 10 Z. Maniakowska-Jazownik, *Obiekty multitechnologiczne w praktyce konserwatorskiej*, referat, w: „Muzealia w Konserwacji”, 2013.
- 11 „Muzealia w Konserwacji” 2014: J. Dębowska-Ludwin, K. Rosińska-Balik, *Konserwacja stanowisk archeologicznych*; N. Słomka, *Jak nie dopuścić do konserwacji obiektów tekstylnych, czyli dobra praktyka opieki nad kolekcją tkanin i ubiorów*; M. Paluch-Cybulska, *Archiwum Cricoteki – szkic problematyki przechowywania analogowych i cyfrowych archiwaliów. Problem oryginału/kopii analogowej oraz obiektu analogowego/obektu cyfrowego*; 2016: E. Wiłkojć, *Interdyscyplinarne podejście do zagadnień konserwatorskich*; N. Krupa, *Działalność oraz perspektywy badawcze Pracowni Badań i Konserwacji Tkanin Zabytkowych UPJPII w Krakowie*; A. Papis, *Wybrane zagadnienia dotyczące konserwacji historycznych muzealiów PMA-B w Oświęcimiu*; O. Buchwald-Zięcina, *Konserwacja struktury zabytkowych podobrazii drewnianych w zbiorach Zamku Królewskiego na Wawelu – dawniej i dziś*; A. Jakubowska-Szarska, R. Karska, *Opracowanie środków i metod konserwacji nawastrzeń malarskich występujących w muirowanych barakach dawnego obozu Auschwitz II-Birkenau*; 2017: I. Widlińska, *Poszukiwanie rozwiązań konserwatorskich pozwalających zatrzymać proces degradacji malowideł ściennych, w których zastosowano winylowe związki polimerowe do wzmacniających zastrzyków podtynkowych*.
- 12 T. Węclawowicz, *Wnętrze sakralne jako tekst kultury. Wybrane zagadnienia konserwatorskie kościoła i klasztoru w Mogile*, referat, „Muzealia w Konserwacji”, 2013.
- 13 Były to wystąpienia: Adama Brinckena, Barbary Ciciory, Andrzeja Siwka, Agnieszki Watras i Moniki Wlezień.
- 14 J. Słowik, *Muzealia w Konserwacji...*, op. cit.

konferencjach z tematów głównie konserwatorskich na takie, których centrum stanowi refleksja o muzealium; refleksja nie tylko dotycząca metody jego ochrony prewencyjnej i konserwacji, ale także prezentacji i popularyzacji, statusu prawnego i własnościowego¹⁵, roli w edukacji i nauce, estetyce i – *last but not least* – etyce zawodowej.

Wymienione zagadnienia stają się kluczowe dla polskiego muzealnictwa wobec trwającej dyskusji o zupełnie nowej tożsamości i roli muzeów, dyskusji intensywnej w Europie i na świecie¹⁶, która swój najdobitniejszy wyraz znalazła w uchwałach I Kongresu Muzealników Polskich zorganizowanym w 2015 roku¹⁷. W dobie dyskusji zdominowanej przez dwa tematy:

- 15 Wobec zmian ustawy o muzeach w zakresie deakcesji, w wyniku których od 2012 roku łatwiej jest dyrektorowi muzeum zbywać muzealia, aktualne staje się pytanie, czy nie powinniśmy zabiegać o nadanie muzealium statusu *res extra commercium*.
- 16 Tylko kilka przykładów publikacji omawiających zagadnienia muzealne i muzeologiczne jest tak różnorodnych i odmiennych od dotychczasowego obyczaju i prawa, iż możemy uważać, że dyskusja oraz podejmowane na jej podstawie decyzje dotyczą całkowitej zmiany tożsamości instytucji muzeum. Por. P. J. Boylan, *Current trends in Governance and Management of Museums in Europe*, in: *Museums Philosophy for the Twenty-first Century*, ed. H. H. Genoways, Lanham—New York—Toronto—Oxford 2006, s. 201—220; J. Clair, *Kryzys muzeów. Globalizacja kultury*, tłum. J. M. Kłoczowski, Gdańsk 2009 (wersja francuska: *Malaise dans les musées*, Paris 2007); M. Vecco, M. Piazzai, *Deaccessioning of museum collections: What do we know and where do we stand in Europe?*, „Journal of Cultural Heritage”, 16 (2015), issue 2, pp. 221—227 (11.11.2017); P. Piotrowski, *Muzeum krytyczne*, Poznań 2011; K. Barańska, *Muzeum w sieci znaczeń. Zarządzanie z perspektywy nauk humanistycznych*, Kraków 2013; *I Kongres Muzealników Polskich*, red. Komitet Programowy I Kongresu Muzealników Polskich pod przewodnictwem M. Niezabitowskiego, Warszawa 2015.
- 17 I Kongres Muzealników Polskich zorganizowany został w dniach 23—25 kwietnia 2015 roku w Łodzi przez Narodowe Centrum Kultury, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Stowarzyszenie Muzealników Polskich, Polski Komitet Narodowy ICOM, Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, Stowarzyszenie Muzeów na Wolnym Powietrzu w Polsce. W Uchwale I Kongresu zapisano, iż muzeum „jest publiczną, trwałą instytucją wiedzy i nauki, wyspecjalizowaną w ochronie i opiece nad dziedzictwem materialnym i niematerialnym kultury oraz środowiska”. Natomiast „sprawowanie pieczy nad posiadаныmi muzealiami i rozwija ich kolekcje” jest dopiero jego kolejnym zadaniem. W nowej formule „muzeum także pełni ważną rolę edukacyjną i społeczną w propagowaniu potrzeb estetycznych i intelektualnych, określa tożsamość kulturową, pośredniczy między interpretowaną przeszłością a kreowaną przyszłością, w swoim działaniu przestrzega zasad etycznych, szczególną rangę i uprawnienia zyskuje przez wpis do Państwowego Rejestru Muzeów”. Jak widać, celem muzeum nie jest już gromadzenie kolekcji. Znikają dotychczasowe, ustawowe definicja i cel: „Muzeum jest jednostką organizacyjną nienastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest

„manager w muzeum” oraz „widz w muzeum”, w sposób bezpośredni wiążące się z hasłem podnoszenia frekwencji celem „samofinansowania muzeów”, konferencje „Muzealium w konserwacji” organizowane w Instytucie Historii Sztuki i Kultury UPJPII wskazują białe plamy „dyskursu” o muzeach w Polsce. Przede wszystkim potrzebę refleksji nad miejscem muzealium w muzeum, nauce, kulturze, bezwzględną koniecznością rozwoju badań konserwatorskich prewencyjnych, potrzebę odrodzenia roli kustoszy w ochronie muzealiów i szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego. Tutaj znów muzealium z przedmiotu „dyskursu” o nowej tożsamości muzeum staje się podmiotem i obiektem wielostronnej troski w dyskusji muzeologicznej.

Jednak wyniki wspomnianego wyżej „dialogu” odnośnie do muzealiów spoczywają w rękach młodego pokolenia, od którego zależy nie tylko formuła spotkań konferencyjnych, ale przede wszystkim los polskiego dziedzictwa kulturowego.

gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów...”. *Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach*, rozdz. 1, art. 1 (wraz ze zmianami). Na kwietniowym Kongresie Muzealników Polskich obecny był Przewodniczący Międzynarodowej Rady Muzeów ICOM. W maju 2015 roku „ICOM News” opublikowało artykuł: D. Anderson, *Heritage in Danger. Deaccessioning. In defence of inviolability. The value of museum collections*, „ICOM News” 68 (2015) no. 1, s. 14–15.

Bibliografia

Dokumenty

Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach, rozdz. 1, art. 1.

Publikacje

Barańska K., *Muzeum w sieci znaczeń. Zarządzanie z perspektywy nauk humanistycznych*, Kraków 2013.

Borowska A., *Cudami słynące wizerunki Matki Boskiej Gosprzydowskiej, czyli o tym czy rzetelna konserwacja może zgodzić się z wolą pobożnego ludu*, referat, w: „Muzealia w Konserwacji”, 2013.

Boylan P. J., *Current trends in Governance and Management of Museums in Europe*, in: *Museums Philosophy for the Twenty-first Century*, ed. H. H. Genoways, Lanham—New York—Toronto—Oxford 2006, s. 201—220.

Clair J., *Kryzys muzeów. Globalizacja kultury*, tłum. J. M. Kłoczowski, Gdańsk 2009 (wersja francuska: *Malaise dans les musées*, Paris 2007).

Piotrowski P., *Muzeum krytyczne*, Poznań 2011.

Słowik J., *Muzealia w Konserwacji 13 czerwca 2017 — sprawozdanie z konferencji*, <http://ihszik.whidk.upjp2.edu.pl/node/477> (15.03.2018).

Wystąpienia podczas konferencji „Muzealia w Konserwacji”

2013:

Borowska A., *Cudami słynące wizerunki Matki Boskiej Gosprzydowskiej, czyli o tym czy rzetelna konserwacja może zgodzić się z wolą pobożnego ludu*.

Gołąb R., *Mikroinwazyjna metoda pomiaru światłotrwałości: wyzwania i możliwości*.

Majda A., *Punktowe starzenie światłem sprzężone ze spektrometrią odbiciową — nowa technika badania trwałości materiałów*.

Maniakowska-Jazownik Z., *Obiekty multitechnologiczne w praktyce konserwatorskiej*.

Pawcenis D., *Chemia w zagadnieniach mikroniszczących badań jedwabiu*.
Rogulska A., *Zastosowanie metod spektroskopowych do badania
średniowiecznych manuskryptów – studium hebrajskiej Tory
i Brewiarza Rzymskiego ze zbiorów Ossolineum we Wrocławiu*.
Węclawowicz T., *Wnętrze sakralne jako tekst kultury. Wybrane
zagadnienia konserwatorskie kościoła i klasztoru w Mogile*.

2014:

Dębowska-Ludwin J., Rosińska-Balik K., *Konserwacja stanowisk
archeologicznych*.
Marecka A., *Rozwiązania estetyczne w sakralnych dziełach sztuki na
przykładzie konserwacji tronu prepozyta z przełomu XVI/XVII w.,
odnalezionego w strukturze XIX-wiecznego konfesjonaułu z kościoła
Marka Ewangelisty w Krakowie*.
Paluch-Cybulska M., *Archiwum Cricoteki – szkic problematyki
przechowywania analogowych i cyfrowych archiwaliów. Problem
oryginału/kopii analogowej oraz obiektu analogowego/obektu
cyfrowego*.
Oczkowska K., *Współczesność wobec tradycji. Analiza limitów etyki
konserwatorskiej na przykładzie sztuki instalacji*.
Renczyński B., *Obiekty ze spektakli teatru Cricot 2 z lateksu i polichloroku
winyłu. Rekonstrukcja poprzez silikonowe negatywy jako metoda
zabezpieczania wyeksploatowanych elementów*.
Słomka N., *Jak nie dopuścić do konserwacji obiektów tekstylnych, czyli
dobra praktyka opieki nad kolekcją tkanin i ubiorów*.

2016:

Biborscy M. i M., *Obrazy skaningowe (SEM) w diagnostyce stanu
zachowania obiektów zabytkowych*.
Buchwald-Zięcina O., *Konserwacja struktury zabytkowych podobraz
drewnianych w zbiorach Zamku Królewskiego na Wawelu – dawniej
i dziś*.
Jakubowska-Szarska A., Karska R., *Opracowanie środków i metod
konserwacji nawarstwień malarskich występujących w murowanych
barakach dawnego obozu Auschwitz II-Birkenau*.
Krupa N., *Działalność oraz perspektywy badawcze Pracowni Badań
i Konserwacji Tkanin Zabytkowych UPJPiI w Krakowie*.

- Papis A., *Wybrane zagadnienia dotyczące konserwacji historycznych muzealiów PMA-B w Oświęcimiu.*
- Wiłkojć E., *Interdyscyplinarne podejście do zagadnień konserwatorskich.*

2017:

- Krupa N., *Wykorzystanie mikroskopii cyfrowej z oprogramowaniem 3D w badaniach tkanin zabytkowych.*
- Lech T., *Wykorzystanie materiału TYVEK w przechowywaniu tkanin historycznych.*
- Sawoszczuk T., *Wczesne wykrywanie aktywności grzybów pleśniowych powodujących biodeteriorację obiektów zabytkowych.*
- Syguła-Cholewińska J., *Aspekty mikrobiologiczne w przechowywaniu i konserwacji obiektów zabytkowych.*
- Widlińska I., *Poszukiwanie rozwiązań konserwatorskich pozwalających zatrzymać proces degradacji malowideł ściennych, w których zastosowano winylowe związki polimerowe do wzmacniających zastrzyków podtynkowych.*

Artykuły

- Anderson D., *Heritage in Danger. Deaccessioning. In Defence of Inviolability. The Value of Museum Collections*, „ICOM News” 68 (2015) no. 1, s. 14–15.
- Vecco M., Piazzai M., *Deaccessioning of Museum Collections: What Do We Know and Where Do We Stand in Europe?*, „Journal of Cultural Heritage”, 16 (2015), no. 2, pp. 221–227, <http://dx.doi.org/10.1016/j.culher.2014.03.007>.